

**Jacek Misztal, *Związek Akademicki Młodzież Wszechpolska 1922–1939*,
Dom Wydawniczy OSTOJA, Krzeszowice
2012, ss. 366**

W marcu 2012 r. „Młodzież Wszechpolska” obchodziła 90-lecie swojej działalności. Obecnie jest to organizacja ideowo-społeczna, grupująca młodzież o przekonaniach narodowych bez względu na jej status społeczny i zawodowy. W okresie jubileuszowym, staraniem wydawnictwa „Ostoja”, została opublikowana dysertacja dr. Jacka Misztala poświęcona historii i myśli społeczno-politycznej „Młodzieży Wszechpolskiej” z okresu międzywojnia, kiedy to grupowała wyłącznie wchodzącą w dorosłe życie młodą inteligencję, studiującą w szkołach wyższych odrodzonej Rzeczypospolitej Polski. Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska”, bo taka brzmiała pełna nazwa organizacji, był w okresie II Rzeczypospolitej stowarzyszeniem ideowo-wychowawczych identyfikującym się z Obozem Narodowym, jednocześnie posiadał w skali kraju największy wpływ na oblicze światopoglądowe studiującej młodzieży. O sile Wszechpolsaków świadczyło opanowanie

zdecydowanej większości Bratniaków — czyli odpowiedników dzisiejszych samorządów studenckich. Przybierając w nazwie organizacji przymiotnik „wszechpolska”, młodzi narodowcy podkreślali: „przez przejście tej nazwy łączność z całym ruchem wszechpolskim, który stworzył podstawy polskiego nacjonalizmu, polskiej myśli państwowej, a w czasie wojny jasno wskazywał Polsce drogę do Niepodległości i Zjednoczenia”¹.

Pomimo faktu, iż Wszechpolsacy w latach Drugiej Rzeczypospolitej nadawali ton życiu społeczno-ideowego „Rzeczypospolitej Akademickiej” dzieje, ich formacji nie doczekały się do chwili obecnej kompleksowego i rzetelnego opracowania naukowego. Zdawkowe informacje na temat Młodzieży Wszechpolskiej można odnaleźć w monografiach poświęconych życiu studenckiemu w omawianym okresie oraz w licznych opracowaniach dotyczących dziejów i myśli politycznej polskiej odmiany nacjonalizmu. W 1989 r. Dariusz Jarosz opublikował przyczynkowski artykuł o pierwszym okresie funkcjonowania MW w latach 1922–1926². Na początku XXI wieku pojawiło się broszurowe opracowanie Lucyny Kulińskiej³, które w wielu kwestiach można uznać za pionierskie. Kulińska oparła się bowiem na nieznannej wcześniej relacji jednego z czołowych działaczy narodowych młodego pokolenia Władysława Ja-

¹ Głos Akademicki 1922, nr 2, III, s. 3.

² D. Jarosz, *Młodzież Wszechpolska 1922–1926. Główne kierunki działalności i oblicze ideowo-wychowawcze*, [w:] *Studia i szkice z dziejów najnowszych*, red. Mieczysław Tanty, Warszawa 1989.

³ L. Kulińska, *Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska” i „Młodzież Wielkiej Polski” w latach 1922–1947. Struktury, funkcjonowanie i główni działacze*, Kraków 2000.

worskiego⁴, a w aneksach zamieściła kilkanaście dokumentów dotyczący historii młodzieżowego ruchu narodowego z lat 1944–1947. Jednak książka Kulińskiej zawierała wiele nieścisłości i błędów faktograficznych. Do takiej oceny uprawnia mnie przeprowadzona konfrontacja jej zawartości z innymi materiałami źródłowymi, jak również dostępnymi opracowaniami dotyczącymi historii ruchu studenckiego w międzywojniu. W następnych latach opublikowano kolejne opracowania przyczynkarskie, dotyczące bądź niektórych aspektów z ideologii Wszechpolsaków⁵, bądź rysów historycznych Związku oraz jego poszczególnych kół⁶, a także monografia lubelskie-

go środowiska akademickiej młodzieży narodowej⁷ autorstwa niżej podpisanego. Dlatego też pojawienie się monografii „Młodzieży Wszechpolskiej” w roku jej jubileuszu winno cieszyć nie tylko kolejne pokolenia byłych i obecnych działaczy tej intelektualno-formacyjnej kuźni kadr obozu narodowego, ale także odbić się szerokim echem wśród badaczy zajmujących się XX-wieczną polską myślą polityczną, jak i historią tego okresu.

Podstawowym celem prezentowanej pracy było syntetyczne zaprezentowanie czytelnikowi historii Młodzieży Wszechpolskiej w latach 1922–1939 oraz ukazanie pozycji jaką jej członkowie zajmowali

w poszczególnych uczelniach Rzeczypospolitej. Jacek Misztal dokonał także krytycznej analizy myśli społeczno-politycznej młodych Wszechpolsaków, czyniąc to w konfrontacji z poglądami głównych

⁴ Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska” i Młodzież Wielkiej Polski, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie, sygn. 523.

⁵ J. Misztal, *Miejsce Polski w myśli politycznej i działalności Związku Akademickiego „Młodzież Wszechpolska” w okresie międzywojennym — zarys problematyki*, [w:] *Polska między wschodem a zachodem*, t. 1, red. A. Szczepańska, H. Walczak, A. Wątor, Toruń 2008; T. Kenar, *Geneza „Szańca Bolesławów”. Myśl zachodnia w ideologii Związku Akademickiego Młodzież Wszechpolska 1922–1939*, [w:] *Obóz narodowy w obliczu dwóch totalitaryzmów*, red. R. Sierchuła, Warszawa 2010.

⁶ R. Dobrowolski, *Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska” — rys historyczny*, [w:] *Narodowa Demokracja XIX–XXI wiek. Koncepcje — ludzie — działalność*, red. T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2008; Idem, *Młodzież narodowa na KUL — wybrane zagadnienia*, [w:] *Rzeczpospolita akademicka. Działalność młodzieży studenckiej na KUL-u w II Rzeczypospolitej*, Lublin 2010; J. Misztal, *Działalność Związku Akademickiego Młodzież Wszechpolska na terenie miasta Warszawy w okresie międzywojennym — zarys pro-*

blematyki, [w:] *Organizacje młodzieżowe w XX wieku. Struktury, ideologia, działalność*, red. P. Tomaszewski, M. Wołos, Toruń 2005; K. A. Tyszcza, *Związki młodzieży narodowej. Rys historyczny procesu powstawania Młodzieży Wszechpolskiej w Warszawie*, Glaukopis 2006, nr 4; H. Lisiak, *Działalność Młodzieży Wszechpolskiej w Poznaniu w latach 1931–1939*, [w:] *Organizacje młodzieżowe w XX wieku. Struktury, ideologia, działalność*, red. P. Tomaszewski, M. Wołos, Toruń 2005; D. Pater, *Polityka przełomu. Działalność Obozu Narodowo-Radykalnego w środowisku Poznania w latach 1934–1939*, [w:] *Narodowa Demokracja XIX–XXI wiek. Koncepcje — ludzie — działalność*, red. T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2008; J. Wawrzykow, *Lwowska Młodzież Wszechpolska*, Glaukopis 2006, nr 5–6.

⁷ R. Dobrowolski, *Akademicka młodzież obozu narodowego w Lublinie w latach 1919–1939*, Toruń 2006.

myślicieli i publicystów ideowotwórczych starszego pokolenia Narodowej Demokracji.

Od drugiej połowy lat 20. XX wieku działacze wywodzący swoje korzenie ideowo-kadrowe z Młodzieży Wszechpolskiej zaczęli odgrywać coraz większą rolę w hierarchii obozu narodowo-demokratycznego, wywierali dość znaczący wpływ na oblicze całego ruchu, starali się w nim zaszczyć nowe prądy i własne koncepcje programowe oraz metody działania. Dlatego też wydaje się, że monografia autorstwa dr Jacka Misztala będzie stanowić pomocny materiał do głębszego zrozumienia zmian zachodzących w łonie polskiej odmiany nacjonalizmu, w trzeciej i czwartej dekadzie minionego wieku. Podjęte przez Misztala zagadnienie może także stanowić wartościowy wkład nad badaniami dziejów inteligencji polskiej okresu II Rzeczypospolitej, pozwalając lepiej zrozumieć, mentalność, postawy i zapatrywania młodego pokolenia elit intelektualnych związanych z prawicą narodową.

Jacek Misztal dokonał obszernej kwerendy źródłowej wykorzystując źródła archiwalne, drukowane, w tym co rzadko występują w pracach historycznych, Dzienniki Ustaw, prasowe, a także liczne materiały niepublikowane. Osobiście przeprowadził rozmowy z trzema świadkami opisywanych wydarzeń: Franciszkiem Kamińskim, Józefem Nowakiem i Włodzimierzem Zychowiczem. Misztal w pracy bazował na materiałach zgromadzonych w 9 archiwach w tym dwóch zagranicznych: Centralnym Archiwum Państwowym w Wilnie i Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie. W tym miejscu można zadać pytanie autorowi o selektywne korzystanie z materiałów archiwal-

nych zgromadzonych na poszczególnych uczelniach i archiwach państwowych miast, w których funkcjonowały lokalne struktury Młodzież Wszechpolskiej. Autor korzystał ze zbiorów m.in. Archiwum Akt Nowych i Archiwum Państwowego w Lublinie a także archiwów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Brakuje we wstępie klarownego wyjaśnienia dlaczego w pracy korzystał z wyżej wymienionych placówek badawczych, a nie ujął w bibliografii archiwaliów z pozostałych uczelni, w których działała Młodzież Wszechpolska, a także Archiwum Państwowego m. st. Warszawy, AP w Poznaniu, Krakowie oraz cieszyńskiego oddziału AP w Katowicach. Dziwić może uwaga Misztala, iż zasoby Archiwum Państwowego w Lublinie prezentują się „mniej okazale” (s. 11), gdy zważymy na fakt, iż obok AP w Kielcach archiwum lubelskie ma najlepiej zachowane zbiory z tego okresu czasu. Widoczny jest także w bibliografii brak Tek Józefa Zielińskiego zdeponowanych w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, które zawierają wiele interesujących autora dysertacji materiałów.

Kwerendę źródłową uzupełnia 39 tytułów prasowych, kilkadziesiąt wspomnień i liczne źródła drukowane o proveniencji programowo-ideowej. Z dostępnych materiałów drukowanych znanych mi Jacek Misztal nie dotarł do ciekawej, a zarazem pod względem merytorycznym dość istotnej przy opracowaniu tego tematu, broszury prof. Ludwika Jaxa Bykowskiego, *Rola i zadania polskiego studenta*, wydanej nakładem poznańskiego koła Młodzieży Wszechpolskiej. Autor korzystał też z obszernej liczącej kilkaset pozycji bazy opracowań

monograficznych, syntetycznych i przyczynkarskich.

Praca Jacka Misztala podzielona jest na cztery rozdziały i ma układ problemowo-chronologiczny, który we wstępie został logicznie uzasadniony przez autora. W pierwszym rozdziale Misztal rozpoczął od ukazania genezy ruchu narodowego, który w okresie po klęsce powstania styczniowego, w obliczu ideowego konfliktu pomiędzy romantykami a realistami (ugodowcy i pozytywiści) zaprezentował społeczeństwu polskiemu nową jakość czerpiącą zarówno elementy romantyczne, jak i pozytywistyczne. W narracji ukazującej początki Narodowej Demokracji Misztal szczególną uwagę zwrócił na formowanie się organizacji młodzieżowych rodzącego się polskiego nurtu nacjonalistycznego, pokazując relacje międzypokoleniowe wśród Narodowych Demokratów. Cezura czasowa pierwszego rozdziału kończy się na prezentacji formowania studenckich organizacji Narodowej Demokracji na warszawskich uczelniach podczas I wojny światowej, kiedy to niemieckie władze okupacyjne w celu zdobycia przychylności miejscowej ludności zgodziły się na wznowienie działalności uczelni wyższych oraz w okresie walk o granice odrodzonej Polski (1918–1922). Wówczas reprezentacją Narodowej Demokracji na polskich uczelniach było Narodowe Zjednoczenie Młodzieży Akademickiej (NZMA), które podczas swojego pierwszego ogólnopolskiego zjazdu, który odbył się w dniach 25–26 marca 1922 r. przybrało nazwę Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska”.

W drugim rozdziale Autor zaprezentował strukturę zarówno centralną jak i lokalną ZA MW. Misztal dokonał dokładnej i szczegółowej analizy statu-

tu Związku Akademickiego „Młodzież Wszechpolska” zwrócił uwagę na wprowadzane w następnych latach zmiany, zaprezentował kompetencje i zadania poszczególnych ciał statutowych (Kongres, Rada Naczelna, Komitet Wykonawczy, Prezes Rady Naczelnej, Sekretariat, Sąd Koleżeński) organizacji. Zwrócił także uwagę na rolę i strukturę działającego w utajeniu nieformalnego kierownictwa Młodzieży Wszechpolskiej, które *de facto* decydowało o wszystkich kierunkach działalności a także o obsadzie kierownictwa. W tej części rozdziału Autor omówił strukturę kół lokalnych w poszczególnych ośrodkach akademickich. Opis ten jest na tyle syntetyczny, że Misztal w kolejnych podrozdziałach nie dokonał omówienia działalności i charakterystyki poszczególnych kół MW, co wydawałoby się przydatne w celu lepszego oraz całościowego zaprezentowania opisywanej organizacji, jak to uczynił w pracy o podobnej tematyce, zasięgu terytorialnym i cezurze czasowej Patryk Tomaszewski⁸. Szczególnie widoczny jest niedosyt informacji na temat koła MW w Cieszynie, które funkcjonowało w Państwowej Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego.

Zaznaczyć należy, czego w dysertacji Jacka Misztala rażąco brakuje, iż 1934 r. w Lublinie, a w następnych latach także w Warszawie i Wilnie, doszło do rozwiązania kół „Młodzieży Wszechpolskiej”; a sukcesorem ideowo-formacyjnym stały się Sekcje Akademickie Stronnictwa Narodowego jako integralna część miejscowych kół SN. W przypadku Uniwersytetu Stefana Batorego narodowym-

⁸ Zob. Rozdział III (s. 144–215) w: Patryk Tomaszewski, *Polskie korporacje akademickie w latach 1918–1939. struktury, myśl polityczna, działalność*, Toruń 2011.

demokratom udało się zarejestrować na uczelni w 1938 r. jako Młodzież Narodowa — Związek Polskiej Młodzieży Akademickiej USB. Wydaje się celowym, aby w przypadku kolejnego wydania książki, uzupełnić rozprawę o ukazanie przyczyn zaprzestania funkcjonowania studentów-narodowców pod sztandarem Związku Akademickiego „Młodzież Wszechpolska” oraz scharakteryzowanie działalności narodowej młodzieży studenckiej, która utrzymywała łączność z utajonym „Zetem”.

W drugiej części omawianego rozdziału Autor scharakteryzował liderów i wybijających się aktywistów Młodzieży Wszechpolskiej, dokonując społecznego, socjologicznego i politologicznego nakreślenia portretu zbiorowego działacza Wszechpolskiego. Wspomniany podrozdział w skróconej formie ukazał się w 2010 r. na łamach „Polityki Narodowej”⁹. Gdy dla potrzeb czasopisma społeczno-politycznego jest to opis przeglądowy to w przypadku pracy naukowej sprawia wrażenie zbyt pobieżnego i chaotycznego „prześlizgnięcia się” po temacie. Mankamentem tej części pracy jest fakt, iż autor przedstawiając sylwetki swoich bohaterów nie dokonuje rozgraniczenia pomiędzy czasem, kiedy posiadali oni status studenta, a momentem gdy weszli w dorosłe i zawodowe życie, co wiązało się z faktem, iż już nie mogli należeć do „Młodzieży Wszechpolskiej”.

W kolejnym rozdziale Misztal dokonał analizy myśli społeczno-politycznej młodzieży narodowej konfrontując ją z aksjologią jaką prezentowało starsze pokolenie działaczy Narodowej Demokracji. Autor dokonał syntetycznego

przedstawienia ideologii młodych narodowców-studentów uwypuklając nowatorskie rozwiązania, za pomocą których próbowali oddziaływać na oblicze światopoglądowe całego obozu narodowego, wypierając nieadekwatne do realiów autorytarnych rządów sanacyjnych przestarzałe koncepcje polityków wychowanych na parlamentarno-gabinetowych uwarunkowaniach ustrojowych znanych jeszcze z czasów autonomii galicyjskiej i Polski przedmajowej. Swoją uwagę Autor zwrócił na takie zagadnienia jak rozumienie pojęcia narodu, państwa narodowego i jego bezpieczeństwa oraz ewolucji młodego pokolenia względem religii, jaka dokonywała się od połowy lat 20. minionego wieku. W dalszej części rozdziału Misztal zaprezentował relacje Wszechpolsaków do konkurencyjnych nurtów ideologicznych a także mniejszości narodowych. Przy omawianiu stosunku do społeczności żydowskiej, szkoda że nie czerpał z wyników badań Marka J. Chodkiewicza zawartych w książce „Żydzi i Polacy 1918–1955. Współistnienie — Zagłada — Komunizm”, w której amerykański uczonej jak nikt inny rozprawił się z pokutującymi w propagandzie i historiografii mitami i stereotypami.

Jacek Misztal w przeprowadzonej analizie tak zróżnicowanego materiału źródłowego dokonał prezentacji poszczególnych problemów z rozległą egzemplifikacją, lekkością i swobodą poruszania się w złożonych, wielonurtowych meandrach myśli polskiego nacjonalizmu. Świadczy to o tym, iż autor nie tylko przeprowadził benedyktyńską kwerendę źródłową, ale także dokonał krytycznej i wnikliwej analizy zgromadzonego materiału, wykazał się zrozumieniem badanych zagadnień i umiejętnie przekazał je czytelnikowi. Zaprezentował

⁹ J. Misztal, *Przedwojennych Wszechpolsaków portret zbiorowy*, *Polityka Narodowa* 2010, nr 7, s. 297–316.

rozbieżności aksjologiczne i ideowe jakie dzieliły młodych narodowców i wywodzących się z „pokolenia niepokornych” ich politycznych wychowawców. Podczas gdy twórcy nurtu narodowo-demokratycznego swoje koncepcje polityczne kształtowali pod wpływem nurtu pozytywistycznego, to bohaterowie rozprawy Jacka Misztala do kanonu myśli narodowej wprowadzili pierwiastki nowych prądów umysłowych dzięki czemu, nacjonalizm w Polsce z nurtu świeckiego stał się chrześcijańskim.

W ostatnim, czwartym rozdziale autor skupił się na ukazaniu najważniejszych aspektów działalności Młodzieży Wszechpolskiej zarówno w środowisku akademickim, jak i poza murami uczelni. Jacek Misztal wskazał rolę i pozycję, jaką młodzi narodowcy odgrywali w reprezentacji ogólnoakademickiej (Narodowy Związek Polskiej Młodzieży Akademickiej), Bratnich Pomocach, kołach naukowych i prowincjonalnych, AZS czy korporacji akademickich. Żałować należy, że Misztal nie pokusił się o przygotowanie wykazu korporacji, które powstały z inicjatywy młodych endeków i tych, które były przez nich opanowane. Autor nie wskazał także, iż oprócz korporacji akademickich młodzi narodowcy zakładali stowarzyszenia o zbliżonym charakterze tj. konfederacje i korpusy akademickie¹⁰.

Opisując protesty Wszechpolaków o ograniczenie odsetka studiujących Żydów, o zachowanie autonomii wyższych uczelni i sprzeciw wobec podwyższania opłat czesnego ukazał to w sposób syn-

¹⁰ P. Tomaszewski, op. cit., s. 207–215; Idem, *Konfederacje i korpusy akademickie w czasach II RP*, [w:] *Religia. Polityka. Naród. Studia nad współczesną myślą polityczną*, red. R. Łętocha, Kraków 2010, s. 339–347.

tetyczny, nie opisując całościowo tych zjawisk, a jedynie przy pomocy kilku przykładów i precedensów sygnalizując problematykę, która wymaga dalszych pogłębionych badań. Fragmentaryczne ukazanie tych zjawisk spowodowało, iż przedstawione przez Jacka Misztala wydarzenia, nie do końca odzwiercadlały ich przebiegu. Jako przykład można podać opis protestów lubelskich Wszechpolaków przeciw zniesieniu autonomii uniwersyteckiej. Autor wskazał, że po wiecu urządzonym w Kozim Grodzie 9 marca 1933 r. 6 członków MW zostało aresztowanych po czym skazano ich w trybie karno-administracyjnym na kary grzywny wynoszące od 10 do 200 zł. (s. 263). Należy dodać, iż wspomniane grzywny miały być zamienione na kary aresztu w wymiarze od 1 do 14 dni. Dwa dni później doszło do kolejnej manifestacji, po której zatrzymano 7 studentów, wobec których w trybie karno-administracyjnym wydano nieco bardziej surowe wyroki. Jednak skazani odwołali się od wyroków i ostatecznie Sąd Okręgowy wszystkim skazanym wymierzył karę 30 złotych z zamianą na 3 dni aresztu, a wyroki odsiedzieli w styczniu 1934 r.¹¹ W pracy widoczne są istotne braki przy omówieniu reakcji młodych narodowców na zabicie dwóch ich kolegów: Stanisława Waclawskiego i Jana Grotkowskiego. Autor skupił swoją uwagę na omówieniu protestów a nie pokusił się o zarysowanie genezy, tła o raz przebiegu tych tragicznych zdarzeń, w których zginęli polscy studenci.

Dalsza część rozdziału poświęcona jest pracy społeczno-politycznej członków MW. Szczegółowo i transparentnie

¹¹ R. Dobrowolski, *Akademicka młodzież...*, s. 187–189.

zostały opisane metody werbunkowe do organizacji, formy propagandy, główne kierunki działalności i pracy samodoskonalającej, przejawy aktywnego udziału w życiu społecznym i politycznym II Rzeczypospolitej. Przy omówieniu aktywności Wszechpolsaków w ramach Obozu Wielkiej Polski (s. 252–253) brakuje jednak wskazania podziału kompetencji pomiędzy powstającymi Oddziałami Akademickimi OWP, a Młodzieżą Wszechpolską, które ustalono podczas IV Zjazdu MW w grudniu 1928 r.

Na koniec należy zaznaczyć, iż Autor nie ustrzegł się kilku pomyłek w przytaczanych nazwiskach działaczy MW. Na 68 stronie podając nazwiska członków wybranych w 1923 r. do Rady Naczelnej błędnie podał imię jednego z delegatów z Lublina Wita Klonowieckiego, gdy u Misztala występuje on pod imieniem Witold. Na stronie 90 wśród Wszechpolsaków należących do warszawskiej korporacji Aquilonia widnieje nazwisko Jana Jakobi, gdy faktycznie nazywał się Zygmunt Jacoby. Uzupełniając można dodać, iż jesienią 1936 r. osiedlił się w Łukowie i szybko został prezesem struktur powiatowych Stronnictwa Narodowego w tym powiecie¹².

Monografię uzupełniają aneksy, w których autor m.in. przedstawił składy zarządów Młodzieży Wszechpolskiej w poszczególnych kołach na przestrzeni lat 1922–1939, jednak nie rozgraniaczył faktu, iż w Lublinie od 1935 r. *de facto* było to kierownictwo nie MW a Sekcji Akademickiej SN. Aneksy zawierają także teksty śpiewanych przez młodzież narodową piosenek oraz cały zestaw dokumentów ikonograficznych.

¹² Zob. M. Bechta, *Narodowo Radykalni. Obrona tradycji i ofensywa narodowa na Podlasiu w latach 1918–1939*, Biała Podlaska 2004, s. 197.

Przedstawionych powyżej większości uwag nie należy traktować jako zarzutów, a mają one charakter dyskusyjny i zdecydowanie drugoplanowy. Poprzez krytyczną refleksję mam na celu sprowokować dalszą dyskusję nad tą ważną i długo oczekiwaną monografią. Wskazane mankamenty pracy wynikają z faktu, iż wcześniej literatura fachowa dotycząca tego tematu była dość uboga. W dalszych badaniach nad przywracaniem historii Młodzieży Wszechpolskiej należy opracować jej historię w poszczególnych, poza lubelskim, ośrodkach akademickich: Cieszynie, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie. Wówczas będzie można podjąć się próby napisania kolejnej, bardziej komplementarnej monografii Związku Akademickiego „Młodzieży Wszechpolskiej”.

Warto podkreślić, iż omawiana monografia stanowi ważną pozycję jeśli chodzi o historię organizacji młodzieżowych obozu narodowego w okresie międzywojnia. Jackowi Misztalowi udało się obalić wiele mitów i stereotypów jakie wykreowali propagandiści w okresie tzw. Polski Ludowej, np. oskarżenia o tendencje faszystowskie, skrajny szowinizm czy li tylko bojówkarski charakter organizacji, które pokutują do dnia dzisiejszego nie tylko w społecznej świadomości ale także w obiegu naukowym. Dokonując żmudnego procesu odkłamywania i przywracania prawdziwej historii opisywanej organizacji, autor nie popadł w drugą skrajność czyli próbę stworzenia hagiograficznego narracji. Dzięki temu udało mu się zachować rzetelność badawczą i obiektywne podejście wobec opisywanych wydarzeń. Jacek Misztal rzeczowo przedstawił dzieje i ideologię „Młodzieży Wszechpolskiej”. Nie stosował także taktyki przemilczeń czy po-

krętnych tłumaczeń wobec problemów takich jak judeosceptyczna postawa i bojówkarskie incydenty, które nadal wzbudzają w różnych debatach kontrowersje i nadmierne emocje.

Dokonując próby podsumowania, publikacja J. Misztala jest niewątpliwie pionierska, rozszerza wiedzę na temat roli, jaką odgrywali narodowcy w życiu akademickim międzywojennej Polski, powinna być inspiracją do napisania podobnych prac, ukazujących działalność

innych organizacji ideowo-wychowawczych działających na uniwersytetach i pozostałych uczelniach II Rzeczypospolitej. Autor niewątpliwie ukazał szeroki wachlarz aktywności narodowców na forum „Rzeczypospolitej Akademickiej” oraz roli, jaką młoda inteligencja zaczęła odgrywać w jednym z najistotniejszych obozów politycznych tamtego okresu.

Rafał Dobrowolski (Lublin)

